

خرید کتاب های کنکور

با تخفیف ویژه

و

ارسال رایگان

Medabook.com

+

مدابوک

یک جله تماس تلفنی رایگان

با مشاوران رتبه برتر

برای انتخاب بهترین منابع

دبیرستان و کنکور

۰۲۱ ۲۸۴۲۵۲۱۰

فهرست

در گرو کار خویش

درس هفتم: در گرو کار خویش ۵۳
سؤال‌های امتحانی ۵۶

بازگشت

درس هشتم: بازگشت ۵۹
سؤال‌های امتحانی ۶۲

احکام الهی در زندگی امروز

درس نهم: احکام الهی در زندگی امروز ۶۶
سؤال‌های امتحانی ۷۰

پایه‌های استوار

درس دهم: پایه‌های استوار ۷۳
سؤال‌های امتحانی ۷۶

عصر شکوفایی

درس یازدهم: عصر شکوفایی ۸۰
سؤال‌های امتحانی ۸۳

نگاهی به تمدن جدید

درس دوازدهم: نگاهی به تمدن جدید ۸۵
سؤال‌های امتحانی ۸۹

مسئولیت بزرگ ما

درس سیزدهم: مسئولیت بزرگ ما ۹۲
سؤال‌های امتحانی ۹۶

۹۹ خلاصه درس‌ها
۱۲۴ نمونه امتحان نیم‌سال اول
۱۲۶ نمونه امتحان نیم‌سال دوم
۱۳۱ پاسخ‌نامه تشریحی
۱۳۷ نمونه امتحان نهایی

هستی بخش

درس اول: هستی بخش ۷
سؤال‌های امتحانی ۱۱

یگانه بی‌همتا

درس دوم: یگانه بی‌همتا ۱۵
سؤال‌های امتحانی ۱۹

توحید و سبک زندگی

درس سوم: توحید و سبک زندگی ۲۳
سؤال‌های امتحانی ۲۶

فقط برای تو

درس چهارم: فقط برای تو ۲۹
سؤال‌های امتحانی ۳۲

قدرت پرواز

درس پنجم: قدرت پرواز ۳۶
سؤال‌های امتحانی ۴۱

سنت‌های خداوند در زندگی

درس ششم: سنت‌های خداوند در زندگی ۴۵
سؤال‌های امتحانی ۵۰

هستی بخش

درس اول

- بذری است که در ذهن جوانه می‌زند.
- در دل و قلب ریشه می‌دواند و برگ و بار آن به صورت اعمال ظاهر می‌گردد.
- بهار جوانی را پرطراوت و زیبا می‌سازد.
- استعدادهای را شکوفا می‌کند و امید به آینده‌ای زیباتر را نوید می‌بخشد.
- می‌تواند برترین عبادت‌ها باشد.

حدیث

پیامبر ﷺ فرمود:

«افضل العبادۃ»

ادمان التّفکر

فی اللّٰه و فی قدرته»

برترین عبادت

اندیشیدن مداوم

درباره خدا و قدرت اوست.

پیام حدیث

اندیشه درباره خدا برترین عبادت است.

نیازمندی جهان به خدا در پیدایش

- انسان بر اساس فطرت: خدا را درمی‌یابد.
- حضور خداوند را درک می‌کند.

- انسان به روشنی بر اساس فطرت خویش می‌داند که جهان را آفریننده‌ای حکیم، هدایت و پشتیبانی می‌کند و به موجودات مدد می‌رساند.
- برای فهم عمیق‌تر، قرآن کریم ما را به تفکر درباره نیازمندی بودن جهان، در پیدایش خود، به آفریننده دعوت می‌کند.

استدلال برای نیازمندی بودن جهان به خداوند در پیدایش

- انسان پدیده‌ای است که وجود و هستی‌اش از خودش نیست. هم‌چنین اشیای پیرامون انسان نیز چنین هستند؛ یعنی وجودشان از خودشان نبوده و نیست.
- هر پدیده‌ای که وجودش از خودش نیست برای موجود شدن نیازمند پدیدآورنده‌ای است که خودش پدیده نباشد و وجودش از خودش باشد.

شعر

ذات نیافته از هستی، بخش خشک ابّری که بود ز آب تهی
چون تواند که بود هستی‌بخش
ناید از وی صفت آب‌دهی

نتیجه: یک موجود فقط در صورتی وجودش به دیگری نیازمند نیست که خودش ذاتاً موجود باشد. همه پدیده‌های جهان حتی انسان به آفریننده‌ای نیازمندند که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد. این وجود برتر و متعالی «خدا» نامیده می‌شود.

تفکر در متن

مقدمه اول: ما و این جهان پدیده‌هایی هستیم که هستی و وجودمان از خود ما نیست.
مقدمه دوم: موجوداتی که هستی‌شان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند پدیده‌ای هستند که در وجود به خودش متکی باشد.
نتیجه: این موجود، خداوند است.

پرسش: چرا موجودات این جهان باید به آفریننده نیاز داشته باشند اما خود آفریننده به خالق نیاز نداشته باشد؟

پاسخ: استدلال قبل نمی‌گوید «هر موجودی» به آفریننده نیاز دارد. چون اگر چنین چیزی بگوییم، خدا هم به آفریننده نیاز دارد. نتیجه‌اش هم این می‌شود که هیچ چیزی وجود پیدا نمی‌کند زیرا هر موجودی را که فرض کنیم باید قبلش موجودی باشد و این سلسله تا بی‌نهایت می‌رود.

مثال: در یک ساعت ده‌ها چرخ‌دنده می‌چرخند ولی در نهایت موتور هست که مستقل باعث چرخیدن آن‌ها می‌شود. امکان ندارد بی‌نهایت چرخ‌دنده در حال حرکت به هیچ موتوری نرسند.

تسلسل علت‌ها؛ یعنی این که سلسله علت و معلول‌ها تا بی‌نهایت ادامه یابد و به علتی نخستین ختم نشود. این مطلب از نظر عقلی محال است.

نتیجه: عقل انسان نمی‌گوید هر موجودی آفریننده نیاز دارد بلکه ذهن ما در مورد «پدیده» چنین چیزی را در نظر دارد.

پس ذهن ما نمی‌پذیرد ← یک پدیده بدون پدیدآورنده باشد.
 وجودی که ذاتاً موجود است نیازی به پدیدآورنده داشته باشد.

نیازمندی جهان به خدا در بقا

○ رابطه جهان با خداوند با رابطه بتا و مسجد متفاوت است. زیرا:

مسجد از مصالح ساختمانی مانند خاک و سنگ و چوب به وجود آمده که این مصالح را بتا به وجود نیاورده است، بلکه بتا تنها از این مصالح استفاده کرده و با کنار هم قراردادن آن‌ها، مسجد را ساخته است. پس کار بتا فقط جابه‌جا کردن مواد و چینش است، اما جهان در وجودش به خداوند وابسته است؛ یعنی همه موجودات را خداوند به وجود آورده است و هر لحظه هم بخواهد می‌تواند آن‌ها را از بین ببرد؛ یعنی جهت جهان در هر لحظه به خداوند وابسته است و این نیاز هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود.

مثال: رابطه خدا با جهان، تا حدودی شبیه رابطه مولد برق با جریان برق است. اگر مولد برق قطع شود، جریان برق هم قطع می‌شود و لامپ‌های متصل خاموش می‌شوند.

ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست	ما چو ناییم و نوا در ما ز توست
تا که ما باشیم با تو در میان	ما که باشیم ای تو ما را جان جان
تو وجود مطلق، فانی نما	ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما
حمله‌مان از باد باشد دم به دم	ما همه شیران ولی شیر غلم

شعر مولوی بیانگر نیاز موجودات به خداوند است.

تدبر در قرآن

آیه ۱۵، فاطر

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ
 انْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ
 وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴾
 ای مردم
 شما به خداوند نیازمند هستید
 و خداست که [تنها] بی‌نیاز ستوده است.

آیه ۲۹، رحمن

﴿يسألُه من في السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
كَلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾

هر آن چه در آسمان ها و زمین است، پیوسته از او درخواست می کند.
او همواره دست اندر کار امری است.

پیام آیات

۱ چرا موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند؟ چون موجودات همان گونه که در وجود، به خدا وابسته هستند؛ در بقا نیز به خدا وابسته بوده و پیوسته در حال نیازخواستن از خدا هستند.

۲ نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می شود؟ نیاز انسان به خدا شامل همه چیز، حتی در وجود و بقا می شود.

۳ چرا خداوند هر لحظه دست اندر کار امری است؟ زیرا خداوند مانند موجودات دارای نقص نیست که خسته شود و کاری انجام ندهد؛ پیوسته از وجود خداوند به جهان و موجودات، فیض می رسد.

آگاهی، سرچشمه بندگی

انسان: آگاه: دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می کند و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می داند.
ناآگاه: نسبت به نیاز دائمی انسان به خدا بی توجه است.

هر چه معرفت انسان به خود و رابطه اش با خدا بیشتر شود، نیاز به او را بیشتر احساس و ناتوانی و بندگی خود را بیشتر ابراز می کند.

افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیاز ← افزایش بندگی

حدیث

پیامبر ﷺ فرمود:

«اللَّهُمَّ لَا تَكُنْ لِى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا»
خدایا هیچ گاه مرا چشم برهم زدن به خودم وامگذار.

پیام حدیث

پیامبر اسلام ﷺ با مقام و منزلت خود در درگاه الهی، عاجزانه می خواهد که خداوند یک لحظه هم لطف و رحمت خاصش را از او نگیرد.

نور هستی

قرآن رابطه خداوند در جهان هستی را با کلمه «نور» برای ما بیان می کند.

آیه ۳۵، نور

﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...﴾

خداوند نور آسمان ها و زمین است.

نور چیزی است که: خودش پیدا و آشکار است.

سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر می شود.

خداوند نور هستی است، یعنی: تمام موجودات «وجود» خود را از او می گیرند.

موجودات به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می گذارند.

نکته: هر موجودی در حد خودش تجلی بخش خداوند و نشان دهنده حکمت، رحمت و سایر صفات خداست. پس با دقت در جهان هستی، در هر چیزی می توان خدا و علم و قدرت او را دید.

شعر

دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید، اول خدا دید

به صحرا بنگرم صحرا تو بینم / به دریا بنگرم دریا تو بینم
به هر جا بنگرم کوه و در و دشت / نشان از قامت رعنا تو بینم

تفکر در حدیث

حضرت علی علیه السلام می فرماید:

«ما رأیت شیئاً

الّا و رأیت الله

قبله و بعده و معه»

هیچ چیزی را ندیدم
مگر این که خداوند را
قبل و بعد و با آن دیدم.

پیام حدیث

مقصود حضرت علی علیه السلام این است که هر چیزی در جهان قبل از پیدایش، نیازمند خدا بوده است. هم چنین در هنگام موجودبودن به خداوند و در بقا نیز به خدا وابسته است؛ وقتی هم که نابود شود نیز به قدرت خدا نابود شده و خدا بعد از آن است.

این که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق و والاست: در نگاه اول مشکل به نظر می آید. اما هدفی قابل دسترس است.

این هدف به خصوص برای جوانان و نوجوانان که پاکی و صفای قلب دارند بیشتر در دسترس است.

برای رسیدن به آن باید: قدم پیش بگذاریم.

با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم.

«ناتوانی در شناخت ذات و چیستی خداوند»

پرسش: آیا می توان به ذات و چیستی خداوند پی برد؟

پاسخ: موضوعاتی که می خواهیم آن ها را بشناسیم دو دسته اند:

دسته اول: موضوعاتی که در محدوده شناخت ما قرار می گیرند؛ یعنی چیزهایی که ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات آن ها را دارد. زیرا اموری محدود هستند مثل گیاهان، حیوانات، ستارگان و ...

دسته دوم: موضوعاتی که نامحدودند و ذهن ما گنجایش درک آن ها را ندارد، زیرا لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است. ما به دلیل ذهن محدود خود نمی توانیم چیزهای نامحدود را تصور کنیم و چگونگی وجود آن ها را دریابیم.

نکته مهم: خداوند حقیقتی نامحدود دارد و ذهن ما گنجایش درک و احاطه بر او را ندارد. ما تنها صفات و اسماء او را می توانیم بشناسیم، نه چیستی و ذات او را.

حدیث

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود:

«تفکروا فی کل شیء

و لا تفکروا فی ذات الله»

در همه چیز تفکر کنید

ولی در ذات خداوند تفکر نکنید.

پیام حدیث

۱) ذهن ما محدود است و نمی تواند ذات خداوند را دریابد.

۲) انسان تنها می تواند صفات و اسماء و نشانه های خداوند را بشناسد.

پرسش: چگونه می توان خدا را دید؟

پاسخ: دیدن خداوند با چشم غیرممکن است زیرا چشم ساختار مادی و جسمانی دارد و فقط از اشیا عکس برداری می کند آن هم اشیایی که طیف نوری قابل درک برای چشم منعکس می کند.

پس چشم همه اجسام مادی را هم نمی بیند چه برسد به موجودات غیرمادی (فرشتگان) و از این بالاتر وجود خداوند که هیچ شکل و تصویری و هیچ طول و عرض و ارتفاعی ندارد. بنابراین خداوند را نه تنها در این دنیا با چشم مادی نمی توان دید بلکه در آخرت نیز با این چشم دیده نمی شود.

آیه ۱۰۳، انعام

لا تدرکه الابصار

و هو یدرک الابصار

و هو اللطیف و الخبیر

چشم ها او را در نمی یابند

و اوست که دیدگان را درمی یابد

و او لطیف و آگاه است.

پیام آیه

۱ خداوند را با چشم مادی نمی توان درک کرد.

۲ خداوند بر همه موجودات احاطه دارد و آنها را درک می کند.

شعر

کزین برتر اندیشه بر نگذرد
خداوند روزی ده رهنمای
فروزنده ماه و ناهید و مهر
نگارنده برشده گوهر است
نبینی، مرنجان دو بیننده را
که او برتر از نام و از جایگاه
همان را گزیند که بیند همی
میان بندگی را ببایدت بست

به نام خداوند جان و خرد
خداوند نام و خداوند جای
خداوند کیوان و گردان سپهر
ز نام و نشان و گمان برتر است
به بینندگان آفریننده را
نیابد بدو نیز اندیشه راه
خرد گر سخن برگزیند همی
ستودن نداند کس او را چو هست

مفهوم شعر انسان با چشم خویش خداوند را درک نمی کند.

امکان پذیر است.

برترین هدف های زندگی است.

هر کسی باید برای رسیدن به چنین دیدنی تلاش کند.

اندیشه و تحقیق

با وجود شباهت های ظاهری رابطه خدا و جهان با رابطه ساعت ساز و ساعت، تفاوت های این دو رابطه را بنویسید.

۱ خداوند همه چیزهای جهان را به وجود آورده است، ولی ساعت ساز با استفاده از مواد اولیه ساعت را ساخته است.

۲ خداوند هر لحظه جهان را هدایت می کند، ولی اگر ساعت عقب بماند یا خراب شود نیازمند حضور ساعت ساز است.

۳ ساعت ساز در حقیقت اجزاء ساعت را در کنار هم گذاشته است ولی خداوند اجزاء جهان را هم به وجود آورده و هم در کنار هم

قرار داده است.

سؤال های امتحانی

آیات، احادیث و ترجمه

- ۱- آیه شریفه ﴿يا أَيُّهَا النَّاسُ انْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ به کدام نیاز موجودات به خداوند اشاره می کند؟
- ۲- با توجه به آیه شریفه ﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾ خداوند متعال چگونه ارتباطی با موجودات دارد؟
- ۳- با توجه به حدیث شریف «اللَّهُمَّ لَا تَكْلِنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا» پیامبر اکرم ﷺ چه درخواستی از خداوند دارد؟
- ۴- با توجه به آیه شریفه ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ پاسخ دهید:
الف) ارتباط موجودات جهان با خداوند چگونه تشبیه شده است؟
ب) چه ارتباطی میان نور و وجود خدا در جهان می توان پیدا کرد؟
- ۵- پیام حدیث شریف «ما رأيت شيئاً إلّا و رأيت الله قبله و بعده و معه» چیست؟
- ۶- اگر به حدیث «تفكروا في كل شيء و لا تفكروا في ذات الله» توجه کنیم، انسان به تفکر در چه چیزی تشویق شده است؟ چرا؟
- ۷- آیه شریفه «لا تدركه الابصار و هو يدرك الابصار» به کدام ویژگی خداوند اشاره دارد؟

جملات درست یا نادرست را مشخص کنید.

۸- ذهن انسان گنجایش فهم هر نوع موضوعی را دارد، چون ذهن ما غیرمادی است.

۹- رسیدن به معرفت والا و عمیق برای همه انسان ها قابل دسترس است.

- ۱۰- هر موجودی در حد خودش، تجلی بخش خداوند و نشانگر حکمت و قدرت اوست.
 - ۱۱- همه انسان‌ها دائماً سایه لطف و رحمت خداوند را بر سر خود حس می‌کنند.
 - ۱۲- افزایش خودشناسی به افزایش عبودیت و بندگی انسان منتهی می‌شود.
 - ۱۳- رابطه جهان با خداوند را می‌توان تا حدودی مانند رابطه بنا و ساختمان دانست.
 - ۱۴- موجودات جهان پدیده‌هایی هستند که وجودشان از خودشان نیست.
 - ۱۵- انسان براساس فطرت خویش می‌تواند حضور خداوند را به درستی درک کند.
- جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.

- ۱۶- افزایش خودشناسی باعث درک بیشتر انسان نسبت به خداوند متعال می‌شود.
 - ۱۷- خداوند نور هستی است، یعنی تمام موجودات خود را از او می‌گیرند.
 - ۱۸- برای رسیدن به معرفت عمیق و والا کافی است قدم پیش بگذاریم و با حرکت کنیم.
 - ۱۹- ذهن انسان گنجایش فهم اموری را دارد که هستند.
 - ۲۰- انسان با تفکر می‌تواند به و خداوند شناخت پیدا کند، نه نسبت به ذات خداوند.
 - ۲۱- پدیده‌ها برای به وجود آمدن نیازمند هستند.
 - ۲۲- از برترین هدف‌های زندگی و ملاقات با خداست.
- به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

- ۲۳- انسان در قدم اول، چگونه خدا را می‌شناسد و حضورش را درک می‌کند؟
 - ۲۴- نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟
 - ۲۵- جهان، چگونه و در چه زمانی به خداوند نیازمند است؟
 - ۲۶- درک بیشتر فقر و نیاز انسان منتهی به چه چیزی می‌شود؟
 - ۲۷- قرآن کریم، خداوند را نسبت به جهان به چه چیزی تشبیه می‌کند؟
 - ۲۸- ذهن انسان در مورد خداوند توانایی درک چه چیزهایی را دارد؟
 - ۲۹- چه اموری در حوزه شناخت ذهن انسان قرار نمی‌گیرند؟
- به سؤالات زیر پاسخ تشریحی دهید.

- ۳۰- دو مقدمه استدلال نیازمندی موجودات جهان به خداوند را توضیح دهید.
 - ۳۱- تفاوت رابطه بنا و ساختمان با رابطه جهان با خداوند را توضیح دهید.
 - ۳۲- ثمره درک نیازمندی به خدای بی‌نیاز چیست؟
 - ۳۳- خداوند نور هستی است یعنی چه؟ توضیح دهید.
 - ۳۴- چرا انسان در شناخت ذات خداوند ناتوان است؟
- گزینه صحیح را مشخص کنید.

- ۳۵- بیت «ذات نیافته از هستی، بخش / چون تواند که بود هستی بخش» با کدام گزینه از لحاظ مفهومی نزدیک‌تر است؟
 - (۱) هر چیزی که وجودش از خودش باشد، در هستی محتاج به دیگری نیست.
 - (۲) نیازمندی موجودی که ذات و حقیقتش مساوی با موجود بودن باشد، به دیگری است.
 - (۳) هر چیزی که وجودش از خودش نباشد، برای موجود شدن نیازمند به دیگری است.
 - (۴) هر پدیده در پیدایش نیازمند دیگری است، ولی در هستی بخشیدن می‌تواند متکی به خود باشد.
- ۳۶- اگر گفته شود «هر چیزی پیش از آن که نمایش‌دهنده خودش باشد، نشانگر وجود خالق خود است.» پیام کدام عبارت شریفه را تفهیم جان خود کرده‌ایم؟

- (۱) ﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ﴾ (۱)
 (۲) ﴿وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ (۲)
 (۳) ﴿قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (۳)
 (۴) ﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (۴)

۳۷- یک چیز در چه صورتی برای موجود بودنش به دیگری نیازمند نیست؟

- (۱) افعالش از ذاتش سرچشمه بگیرد.
 - (۲) بین صفات و ذاتش دوگانگی باشد.
 - (۳) وجودش از ذاتش سرچشمه نگرفته باشد.
 - (۴) ذات و حقیقتش مساوی با موجود بودن باشد.
- ۳۸- درک بالای فقر نسبت به خدا و عبودیت و بندگی اولیای دین، نتیجه است و تشبیه رابطه انسان با خدا به رابطه پرتوهای نور با منبع نور نشأت گرفته از مسئله می باشد.

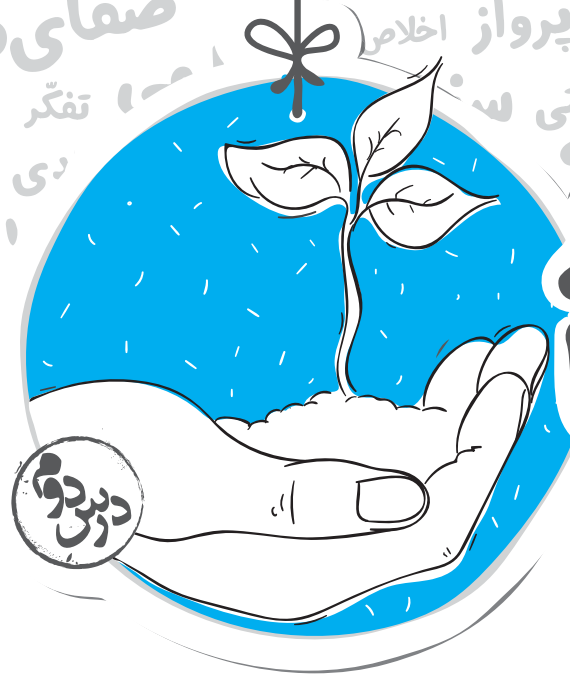
- (۱) رسیدن به مراتب حقیقی تکامل - نیازمندی موجودات در پیدایش و بقا به خداوند باری تعالی
 - (۲) عرض نیاز حقیقی به پیشگاه خدا - رسیدن به منصفه ظهور و حضور در آفرینش به لطف عنایت الهی
 - (۳) رسیدن به مراتب حقیقی تکامل - رسیدن به منصفه ظهور و حضور در آفرینش به لطف عنایت الهی
 - (۴) عرض نیاز حقیقی به پیشگاه خدا - نیازمندی موجودات در پیدایش و بقا به خداوند باری تعالی
- ۳۹- آن چه در حیطة شناخت آدمی قرار نمی گیرد خداوند است که این امر تابع ذات اوست که عبارت از پیامبر ﷺ مؤید این مسئله است.

- (۱) چیستی - نامحدود - ﴿تفگروا فی کل شیء﴾
 - (۲) ابعاد و شکل - متناهی - ﴿تفگروا فی کل شیء﴾
 - (۳) چیستی - نامحدود - ﴿لا تفگروا فی ذات الله﴾
 - (۴) ابعاد و شکل - متناهی - ﴿لا تفگروا فی ذات الله﴾
- ۴۰- معرفت عمیق و برتر، معرفتی است که و بستر اصلی حرکت به سوی آن است.

- (۱) انسان در پشت پرده ظاهر و در ورای هر چیزی، خدا را ببیند - پاکی و صفای قلب
- (۲) هیچ نقطه مبهم و ناشناخته‌ای برای انسان کاوشگر باقی نگذارد - پاکی و صفای قلب
- (۳) هیچ نقطه مبهم و ناشناخته‌ای برای انسان کاوشگر باقی نگذارد - عزم و تصمیم
- (۴) انسان در پشت پرده ظاهر و در ورای هر چیزی، خدا را ببیند - عزم و تصمیم

پاسخ سؤال‌های امتحانی

- وجود و هم در بقا.
- ۲۶- افزایش عبودیت و بندگی
- ۲۷- خداوند در قرآن به نور آسمان‌ها و زمین تشبیه شده است.
- ۲۸- چیزهایی که محدود هستند، مثل اسما و صفات الهی.
- ۲۹- چیزهای نامحدود در حوزه شناخت ما قرار نمی‌گیرند.
- ۳۰- مقدمه اول: هر چیزی که پدیده است، وجودش از خودش نیست و نمی‌تواند خودش را به وجود بیاورد.
- مقدمه دوم: پدیده‌هایی که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد بلکه وجودش از خودش باشد.
- ۳۱- بتا ساختمان را می‌سازد ولی مصالح ساختمانی مثل سنگ و آجر و سیمان را به وجود نیاورده است به همین علت وقتی ساختمان را ساخت دیگر به وجود او نیازی نیست ولی خداوند جهان را به وجود آورده است؛ یعنی هر چیزی در جهان است توسط خداوند به وجود آمده است. به همین علت همان‌گونه که در وجود، جهان نیازمند به خداست در بقای خود هم نیازمند خداوند متعال است.
- ۳۲- هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود، نیاز به او بیشتر احساس می‌کند و عجز و بندگی خود را بیشتر ابراز می‌کند. افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیاز ← افزایش عبودیت و بندگی
- ۳۳- یعنی تمام موجودات وجود خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می‌گذارند. در واقع هر موجودی در حد خودش تجلی‌بخش خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است.
- ۳۴- زیرا ذات خداوند نامحدود است و ذهن ما گنجایش درک آن را ندارد و لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است. ما به دلیل محدودبودن ذهن خود نمی‌توانیم چیزهای نامحدود را تصور کنیم.
- ۳۵- گزینه «۳»
- ۳۶- گزینه «۴»
- ۳۷- گزینه «۴»
- ۳۸- گزینه «۱»
- ۳۹- گزینه «۳»
- ۴۰- گزینه «۱»
- ۱- نیاز انسان در وجود و بقا به خداوند، پیام موردنظر آیه شریفه است.
- ۲- موجودات هر لحظه به خداوند نیازمند هستند و دائم از او نیازهایشان را می‌خواهند.
- ۳- پیامبر اکرم ﷺ از خداوند می‌خواهد که او را حتی یک لحظه از لطف و رحمت خود دور ندارد و به خود واگذار نکند.
- ۴- الف) ارتباط جهان با خداوند به ارتباط اشیاء و منبع نور تشبیه شده است.
- ب) همان‌گونه که نور خودش هم روشن است و هم باعث روشنی می‌شود، خداوند هم موجود است و هم باعث به وجود آمدن اشیای دیگر می‌شود.
- ۵- پیام حدیث این است که همه‌چیز در وجود، بقا و نابود شدن به خدا وابسته هستند.
- ۶- انسان به تفکر در چیزهایی که ذهنش به آن احاطه دارد، تشویق شده است، مثل صفات و اسماء خداوند.
- ۷- عدم درک خداوند با چشم مادی
- ۸- نادرست (ذهن انسان توانایی فهم موضوعات نامحدود را ندارد).
- ۹- درست
- ۱۰- درست
- ۱۱- نادرست (بعضی از انسان‌ها از حضور خداوند غفلت می‌کنند).
- ۱۲- درست
- ۱۳- نادرست (رابطه جهان با خداوند مانند رابطه بتا و ساختمان نیست).
- ۱۴- درست
- ۱۵- درست
- ۱۶- فقر و نیاز
- ۱۷- وجود
- ۱۸- تصمیم
- ۱۹- محدود
- ۲۰- اسماء و صفات
- ۲۱- پدیدآورنده
- ۲۲- دیدن با قلب
- ۲۳- با فطرت خویش
- ۲۴- انسان در همه‌چیز، حتی وجودش و بقایش به خدا نیازمند است.
- ۲۵- جهان همیشه و در همه حال به خداوند نیازمند است، هم در

بی‌همتایگان

مقدمه

- مهم‌ترین اعتقاد دینی «توحید و یکتاپرستی» است.
 - اسلام دین توحید و قرآن کتاب توحید است.
 - در اسلام بدون اعتقاد به «توحید» هیچ اعتقاد دیگری اعتبار ندارد.
- توحید:
 ← سرلوحه دعوت همه پیامبران بوده است.
 ← قرآن کریم، همه اعمال فردی و اجتماعی مؤمنان را بر مدار آن قرار داده است.
 ← مانند روحی در پیکره معارف و احکام دین حضور دارد.

توحید و برخی مراتب آن

توحید یعنی:
 ← اعتقاد به خدای یگانه،
 ← خدا بی‌همتاست و شریکی ندارد (اصل و حقیقت توحید).

پیامبر ﷺ از همان آغاز رسالت خود از مشرکان می‌خواست با گفتن ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ دست از شرک و بت‌پرستی بردارند و به خدای یگانه ایمان بیاورند. با گفتن این جمله تمام حقوق اسلامی فرد به رسمیت شناخته می‌شود و دفاع از حقوق او واجب می‌شود. جمله ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ فقط یک شعار نیست بلکه التزام به آن، همه زندگی فرد مسلمان را در رابطه با خدا، خودش و دیگران تغییر می‌دهد. توحید و یگانگی مراتبی دارد:

۱- توحید در خالقیت

یعنی معتقد باشیم ۱) خدا تنها مبدأ و خالق جهان است، ۲) موجودات همگی مخلوق خدا هستند ۳) خدا در کار آفرینش شریک و هم‌تایی ندارد.

آیه ۶۲، زمر

خدا آفریننده هر چیزی است ...

﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ...﴾

۲- توحید در مالکیت

چون خداوند تنها پدیدآورنده جهان است (خالق)، پس مالک آن نیز هست.

آیه ۱۰۹، آل عمران

هرآن چه در آسمان‌هاست و هر آن چه در زمین است برای خداست.

﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾

۳- توحید در ولایت

- هر کسی مالک چیزی باشد، حق دخل و تصرف و تغییر در آن را دارد و دیگران بدون اجازه او نمی‌توانند در آن تصرف کنند. به این حق تصرف، ولایت و سرپرستی می‌گویند.
 - خداوند تنها مالک جهان است پس تنها ولی و سرپرست جهان، خداوند است و مخلوقات بدون اجازه او نمی‌توانند در جهان تصرف کنند.
- نکته:** این اجازه و اذن به معنی واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست، بلکه بدین معناست که خداوند آن شخص را در مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است.
- اگر خدا پیامبر ﷺ را ولی انسان‌ها معرفی می‌کند، یعنی ایشان را واسطه ولایت خود و رساننده فرمان‌هایش قرار داده است.

آیه ۲۶، کهف

﴿... مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ
وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾

آن‌ها هیچ ولی [سرپرستی] جز او ندارند
و او در فرمانروایی خویش کسی را شریک نمی‌سازد.

۴- توحید در ربوبیت

- واژه رب در قرآن کریم از اهمیت فراوانی برخوردار است و بعد از واژه «الله» بیشترین فراوانی را در میان اسماء الهی دارد.
- رب یعنی مالک و صاحب‌اختیاری که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست.
- چون خداوند تنها خالق، مالک و ولی جهان است، پس تنها رب عالم هستی است؛ یعنی خداوند جهان را اداره می‌کند و آن را به سوی مقصدی که برایش معین فرموده هدایت می‌کند و به پیش می‌برد.

نکته: توحید در ربوبیت به این معنی نیست که موجودات و انسان قدرت تدبیر ندارند.

مثال: باغبان زحمت می‌کشد و برای پرورش درختان اقدام می‌کند. توحید در ربوبیت یعنی این باغبان و تدبیرش همه از آن خداست و تحت تدبیر او هستند.

کشاورز وقتی خود را نسبت به دیگران مقایسه می‌کند، مزرعه را حاصل دسترنج خود می‌داند، ولی خودش و مزرعه‌اش، همگی مخلوق خدا و تحت تدبیر او هستند. پس زارع حقیقی و پرورش‌دهنده اصلی زراعت خداست و باید شکرگزار او باشد.

خالق
↓
مالک
↓
ولی
↓
رب

آیه ۱۶۴، انعام

﴿قُلْ أَعْبُدُوا اللَّهَ أَعْبَادًا مَخْلِصِينَ
وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ...﴾

بگو: آیا جز خداوند پروردگاری را بطلبیم،
در حالی که او پروردگار همه چیز است؟ ...

شُرک و مراتب آن

شُرک یعنی شریک قراردادن برای خداوند و هر کس معتقد باشد خداوند شریکی دارد، مشرک است.

۱- شرک در خالقیت

اگر کسی معتقد باشد جهان را چند خالق آفریده‌اند شرک در خالقیت دارد.

پرسش: چرا خداوند در آفرینش جهان شریکی ندارد؟

پاسخ: این تصور که چند خدا وجود دارند و هر کدام خالق بخشی از جهان هستند یعنی:

۱- هر کدام محدود و ناقص هستند.

۲- به تنهایی نمی‌توانند کل جهان را خلق کنند.

- ۱- این تصور به این معنی هم هست که اگر عین کمالات هم را داشته باشند عین همدیگر هستند و چند خدا نیستند.
- ۲- هر یک به خالق کامل و بی‌نیازی احتیاج دارد که نیازش را برطرف کند.

ماجرای کس در سام دین زندگی انسانی

مثال: دریای بی کرانی که از هیچ جهت محدود نیست؛ نه از جهت عمق، ارتفاع، عرض و طول که جای خالی برای دیگری باقی نگذاشته است. در این حالت دریای دومی در کنار آن نمی‌توان قرار داد.

۲- شرک در مالکیت

یعنی این‌که در کنار خداوند دیگران هم مالک بخشی از جهان هستند. شرک در خالقیت سبب شرک در مالکیت است.

۳- شرک در ولایت

یعنی در کنار خدا و علاوه بر او دیگرانی هم سرپرستی جهان را بر عهده دارند و حق تصرف در جهان را دارند.

۴- شرک در ربوبیت

یعنی علاوه بر خدا، دیگرانی نیز تدبیر امور را به دست خود دارند. اگر کسی در کنار ربوبیت الهی برای خود یا سایر مخلوقات حساب جداگانه باز کند و گمان کند مستقل از خداوند کسی می‌تواند امور را تدبیر کند گرفتار شرک است.

تدبیر در قرآن

سوره توحید

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾	به نام خداوند بخشنده مهربان
﴿ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴾	بگو او خدای یگانه است،
﴿ اللَّهُ الصَّمَدُ ﴾	خدای بی‌نیاز،
﴿ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴾	نه زاده شده و نه می‌زاید،
﴿ وَ لَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴾	و هیچ کس مانند او نیست.

پیام آیات

- ۱ خداوند یگانه و بی‌همتاست.
- ۲ خداوند نه فرزند کسی است و نه فرزندی دارد.
- ۳ خداوند یگانه‌ای است که بی‌نیاز است.
- ۴ هیچ کس مانند و مثل خداوند و هم‌تراز او نیست.

آیه ۱۶، رعد

﴿ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ اللَّهُ ﴾	بگو پروردگار آسمان‌ها و زمین کیست؟
﴿ قُلْ أَفَاتَخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَ لَا ضَرًّا ﴾	بگو خدا است،
﴿ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَ الْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَ النُّورُ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهُ الْخَلْقِ عَلَيْهِمْ ﴾	بگو آیا نابینا و بینا برابر است؟
﴿ قُلْ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَ هُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴾	آیا تاریکی‌ها و روشنایی برابرند؟
	یا آن‌ها شریک‌هایی برای خدا قرار داده‌اند
	که آن شریکان هم مثل خداوند آفرینشی داشته‌اند و در نتیجه [این دو] آفرینش بر آنان مشتبه شده است. [و از این رو شریکان را مستحق عبادت دیده‌اند]
	بگو خدا آفریننده هر چیزی است
	و او یکتای مقتدر است.

پیام آیه

- ۱ کسی را می‌توانیم به عنوان ولی و سرپرست خود انتخاب کنیم که مثل خود ما مخلوقی ناتوان نباشد.
- ۲ کسی که اختیار سود و زیان خودش را هم ندارد، نمی‌تواند سرپرست دیگران باشد.

۱۷ در چه صورت جا داشت که مردم در اعتقاد به توحید در شک بیفتند؟ اگر دیگر خدایان می توانستند مانند خداوند چیزی را خلق کنند یا سود و زبانی داشته باشند ممکن بود انسان ها به اشتباه بیفتند.

مراتب توحید یا شرک در آیات بیان شده:

توحید در خالقیت: ﴿قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ (رعد، ۱۶)

توحید در ربوبیت: ﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ...﴾ (رعد، ۱۶)

شرک در ولایت: ﴿قُلْ أَفَأَتَّخِذُكُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا﴾ (رعد، ۱۶)

شرک در خالقیت: ﴿أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهُ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ﴾ (رعد، ۱۶)

طرح چند سؤال

پرسش: مرز توحید و شرک کجاست؟ آیا اگر کسی پزشک را وسیله درمان و بهبود بیماری بداند، مشرک است؟ آیا اگر کسی از غیر خدا کمک درخواست کمک کند، دچار شرک شده است؟ آیا دعا و صدقه سبب شرک می شود؟ آیا توسل به پیامبران و معصومین علیهم السلام شرک به حساب می آید؟

پاسخ:

۱ خداوند رابطه علیت را میان پدیده های جهان حاکم کرده است؛ مثلاً دارو سبب شفا و بهبودی است. پزشک وسیله درمان است. در امور معنوی هم همین گونه است. دعا سبب مغفرت و آمرزش، صدقه موجب دفع بلا و صلۀ رحم سبب افزایش طول عمر است. این روابط توسط خداوند طراحی شده و به اذن و اراده او صورت می گیرد. بنابراین استفاده از این وسیله ها شرک نیست بلکه عمل به قانون الهی است.

۲ همان طور که درخواست از پزشک برای درمان بیمار با توحید منافات ندارد درخواست از اولیای الهی برای اجابت خواسته ها نیز منافاتی با توحید ندارد. زیرا پزشک با استفاده از اسباب مادی و اولیای الهی به واسطه اسباب غیرمادی و به اذن خدا این کار را انجام می دهد.

نکته: اعتقاد به توانایی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اولیای دین در برآوردن حاجت های انسان هنگامی موجب شرک است که این توانایی از خود آن ها و مستقل از خداوند بدانیم. اما اگر این توانایی را صرفاً از خدا و انجام آن را با درخواست اولیا از خداوند و به اذن خداوند بدانیم عین توحید است. این توانایی فقط در زمان حیات دنیایی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیست، بلکه پس از رحلت ایشان نیز استمرار دارد. زیرا روح مطهر رسول خدا صلی الله علیه و آله پس از رحلت زنده است و به انسان ها یاری می رساند.

جریان تکفیری ها چنین درخواستی را شرک آلود می داند. پیروان این تفکر، جریان فکری خشک و غیرعقلانی و تفکر غلطی درباره توحید و شرک دارند. هر کس مثل آن ها را فکر می کند مشرک و کافر می دانند و گاه کشتن او را واجب می شمارند.

تکفیری ها توسل به پیامبران و معصومین را شرک می دانند. طلب دعا و شفیع قراردادن دیگران را شرک می دانند و کسی را که چنین کاری کند، کافر می دانند.

دو نمونه از توسل در قرآن کریم

۱ فرزندان یعقوب از پدرشان درخواست کردند که برای آن ها آمرزش طلب کند و یعقوب به آنان وعده دعا داد.

۲ قرآن کریم بیان می کند استغفار پیامبر صلی الله علیه و آله برای منافقان مؤثر نیست ولی برای دیگران مؤثر است. به همین دلیل مسلمانان برای دعا پیش پیامبر صلی الله علیه و آله می آمدند و پس از رحلت ایشان، کنار قبر ایشان می رفتند و یا از دور درخواست خود را مطرح می کردند.

آیه ۶۴، نساء

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ

جاءوك فاستغفروا لله

و استغفروا لهم الرسول

لوجدوا لله توابًا رحيمًا﴾

اگر آنان وقتی به خود ستم کرده بودند،
پیش تو می آمدند و از خدا آمرزش می خواستند
و پیامبر برای آنان طلب آمرزش می کرد
قطعاً خدا را توبه پذیر و مهربان می یافتند.

چند نکته تکمیلی

۱ قرآن کریم، بارها تأثیر داشتن موجودات گوناگون را در عالم یادآوری کرده است.

مثال

۱- در غسل برای مردم شفاست.

۲- از زبان حضرت عیسی صلی الله علیه و آله فرموده: «من برایتان از خاک پرنده ای می سازم و در آن می دمدم و آن خاک به اذن خداوند پرنده می شود.»

ماحراهاک من درسام دین زندگی انسانی

- برای قبول توحید در ربوبیت ضرورتی ندارد که هرگونه اثر از اشیا یا انسانها را سلب کنیم. می توانیم با قبول اثر مخلوقات، این اثر را از خداوند بدانیم نه مستقل و بی نیاز از خداوند.
- خداوند برای شفاعتی فقط یک راه که درمان با دارو باشد را قرار نداده است بلکه راههای معنوی هم قرار داده است. اولیای الهی وسیله و طریق شفاعتی هستند. البته طلب شفا از خداوند و دعا به درگاه او شرایطی دارد که مهم ترین آن اخلاص، به هنگام دعا و تقاضای قلبی است.
- انسان موحد وقتی دارویی مصرف می کند و شفا می یابد از خدا سپاس گذاری می کند و هنگامی که بندهای به او احسان می کند و نیازی از نیازهایش را برطرف می سازد هم از آن انسان تشکر می کند و هم شکرگزار خداوند است.

حدیث

امام رضا علیه السلام فرمود:

«مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعِمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ کسی که از نعمت دهنده ای از مخلوقات تشکر نکند
لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ شکرگزار خداوند نخواهد بود.»

- ۲) کسی که با ایمان و عمل صالح به قرب الهی می رسد پاداشهایی دریافت می کند که کرامات و عنایات به مخلوقات جلوه کوچکی از آن است. عده ای منکر این کرامات برای معصومین هستند در حالی که نظام خلقت مبتنی بر حق است. هر انسانی که در مسیر بندگی پیش رود در پیشگاه خداوند منزلتی می یابد و قدرتی پیدا می کند که برتر از قدرت های طبیعی است. این توانایی جزء قانونمندی الهی و زیبایی نظام هستی است.
- مثال:** در قرآن می خوانیم وزیر سلیمان، آصف بن برخیا، در یک لحظه تخت بلقیس (ملکه سبا) را از مسافتی طولانی منتقل کرد.
- انسان با طی مراتب بندگی می تواند به اذن خداوند به چنین تواناییهایی در عالم هستی برسد.

اندیشه و تحقیق

باور به توحید در خالقیت، مالکیت، ولایت و ربوبیت چه تأثیری در زندگی ما می گذارد؟
اگر این جنبه های توحید را باور کنیم تأثیر موجودات دیگر را در امور خود و جهان دیگر، حساب نمی آوریم و می توانیم با توکل بر خدا و کمک او زندگی خود را به پیش ببریم.

سؤال های امتحانی

آیات، احادیث و ترجمه

- ۱- عبارت شریفه ﴿قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ به چه نوع شرکی اشاره دارد؟
- ۲- آیه شریفه ﴿مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾ بیانگر کدام مرتبه از توحید است؟
- ۳- در مورد آیه ﴿قُلْ أَعْبُدُوا اللَّهَ ابْنِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ﴾ پاسخ دهید.
الف) این آیه به کدام مرتبه از توحید اشاره دارد؟
ب) این مرتبه از توحید به دلیل کدام مرتبه توحید است؟
- ۴- عبارت شریفه ﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ به کدام مرتبه از توحید اشاره می کند؟

جملات درست یا نادرست را مشخص کنید.

- ۵- از آن جا که خداوند خالق جهان است، پس تنها مالک آن نیز هست.
- ۶- توحید در ربوبیت، یعنی موجودات و انسان قدرت تدبیر ندارند.
- ۷- شرک در ولایت، یعنی علاوه بر خداوند، دیگرانی هستند که تدبیر امور را به دست دارند.
- ۸- عقیده به توانایی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اولیای دین علیهم السلام به شفاعت موجب شرک نیست.
- ۹- جریان تکفیری هر نوع توسل و درخواستی را از اولیای دین شرک آلود می دانند.
- ۱۰- توحید در خالقیت یعنی خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است.

- ۱۱- در اسلام بدون اعتقاد به توحید، هیچ اعتقاد دیگری اعتبار ندارد.
- ۱۲- چون خداوند مالک جهان است، ولی و سرپرست جهان نیز هست. جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.
- ۱۳- مالک و صاحب‌اختیاری را که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست می‌گویند.
- ۱۴- اگر کسی بگوید جهان را چند خدا آفریده‌اند، دچار شده است.
- ۱۵- از دیدگاه دین، صلۀ رحم باعث می‌شود.
- ۱۶- قرآن کریم پیامبر ﷺ را در حق منافقان مؤثر نمی‌داند اما در مورد دیگران مؤثر می‌داند.
- ۱۷- اگر قدرت پزشک در شفای بیمار را مستقل از خداوند بدانیم دچار شرک در شده‌ایم.
- ۱۸- خداوند پیامبر اکرم ﷺ را انسان‌ها معرفی می‌کند، زیرا او را رسانندهٔ فرمان‌هایش قرار داده است.
- ۱۹- به حق تصرف و تغییر در هر چیز می‌گویند.
- ۲۰- جملهٔ تنها یک شعار نبود بلکه التزام به آن همهٔ زندگی فرد را تغییر می‌داد.

به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

- ۲۱- توحید به چه معناست؟
- ۲۲- شریک و همتا نداشتن در خلق موجودات را چه می‌نامند؟
- ۲۳- چگونه هر کس مالک چیزی خواهد شد؟
- ۲۴- چرا خداوند تنها ولی و سرپرست جهان است؟
- ۲۵- ربّ به چه معناست؟
- ۲۶- شرک در خالقیت را چگونه تعریف می‌کنند؟
- ۲۷- اولیای الهی چگونه درخواست شفای انسان‌ها را اجابت می‌کنند؟
- ۲۸- یک نمونه از توانایی‌های انسان‌های صالح که در قرآن آمده است را بنویسید.

به سؤالات زیر پاسخ تشریحی دهید.

- ۲۹- چرا توسل به معصومین و ائمهٔ اطهار شرک نیست؟
- ۳۰- شرک در ربوبیت را توضیح دهید.
- ۳۱- توحید در ولایت را توضیح دهید.
- ۳۲- چرا خداوند تنها خالق جهان است؟
- ۳۳- دو نمونه از توسل در قرآن کریم را نام ببرید.
- گزینهٔ صحیح را مشخص کنید.

- ۳۴- گرفتار شدن بعضی انسان‌ها به شرک در ربوبیت که موخر از به خالقیت خداوند است نتیجهٔ این تفکر که می‌باشد.

- (۱) اعتقاد - پرورش درختان نتیجهٔ تدبیر مستقیم باغبان است
- (۲) کفر - شفابخشی بیمار مستقل از خداوند است
- (۳) اعتقاد - شفابخشی بیمار مستقل از خداوند است
- (۴) کفر - پرورش درختان نتیجهٔ تدبیر مستقیم باغبان است

- ۳۵- اعتقاد به «استقلال کامل برای کارهای موجودات» و «تنها موجودی که مستقل و متکی به خود است، خداست» به ترتیب بیانگر شرک در و توحید در است.

- (۱) خالقیت - خالقیت
- (۲) خالقیت - ربوبیت
- (۳) ربوبیت - خالقیت
- (۴) ربوبیت - ربوبیت

۳۶- در آیه شریفه ﴿ام هل تستوی الظلمات و النور ام جعلوا لله شرکاء...﴾ منظور قرآن کریم از «شرکاء» شرک در چه موضوعی است؟
 (۱) مالکیت (۲) ربوبیت (۳) ولایت (۴) خالقیت

۳۷- با توجه به مفهوم «توحید در ولایت» کدام گزاره به درستی بیان نشده است؟

- (۱) اگر خدا به کسی اذن در ولایت را دهد، به این معناست که او را ابزار تحقق ولایت خود قرار داده است.
- (۲) ولایت مورد اذن خدا، دارای استقلال نبوده و در مسیر ولایت الهی قرار دارد.
- (۳) پیامبر اکرم ﷺ ولی خداوند بوده و ولایت مسلمین بر عهده او گذاشته شده است.
- (۴) اگر خداوند به کسی اذن ولایت می‌دهد، به این معناست که بخشی از ولایت خود را به دیگری داده است.

۳۸- استعانت از وجود پربرکت پیامبر ﷺ و اولیای دین به جهت شفا بخشی در صورتی همگام می‌شود که و ثبوت این امر در گرو اعتقاد به آیه شریفه می‌باشد.

- (۱) شرک - شفا را به خواست و توانایی ایشان بدانیم - ﴿قل اغیر الله ابغی رباً و هو رب کل شیء﴾
- (۲) شرک - شفا را منوط به اذن ذات حق بدانیم - ﴿ما لهم من دونه من ولی و لا یشرک فی حکمه احداً﴾
- (۳) توحید - شفا را به خواست و توانایی ایشان بدانیم - ﴿ما لهم من دونه من ولی و لا یشرک فی حکمه احداً﴾
- (۴) توحید - شفا را منوط به اذن ذات حق بدانیم - ﴿قل اغیر الله ابغی رباً و هو رب کل شیء﴾

۳۹- تصور دو یا چند خدا که هر کدام بخشی از جهان را آفریده‌اند، زمانی درست است که هر یک از خدایان را ندانیم که این امر خود هر یک از خدایان را نیازمند می‌کند، زیرا

- (۱) ناقص و محدود - هر یک به خالق کامل و بی‌نیازی احتیاج دارد که نیاز او را برطرف کند
- (۲) غنی و بی‌نیاز - هر یک به خالق کامل و بی‌نیازی احتیاج دارد که نیاز او را برطرف کند
- (۳) غنی و بی‌نیاز - هر یک از خدایان آفریننده خدای دیگر و هستی‌بخش به او می‌باشد
- (۴) ناقص و محدود - هر یک از خدایان آفریننده خدای دیگر و هستی‌بخش به او می‌باشد

۴۰- آیه شریفه «و لو انهم اذ ظلموا انفسهم جاءوك فاستغفروا الله و استغفر لهم...» بر کدام موضوع اشاره دارد؟

- (۱) شرک در ربوبیت با درخواست شفا از اسباب و وسایل
- (۲) ذکر نمونه‌ای از توسل در قرآن کریم که توسط پیامبر انجام می‌شده است.
- (۳) عقیده نادرست تکفیری‌ها که می‌خواهند مخالفان خود را کافر اعلام نمایند.
- (۴) شرک در ولایت و دخالت بدون اذن در موجودات

پاسخ سؤال‌های امتحانی

۲۸- وزیر سلیمان، آصف بن برخیا، تخت ملکه سبا را در یک لحظه از

مسافتی طولانی منتقل کرد

۲۹- همان‌گونه که درخواست از پزشک برای درمان بیمار منافاتی با

توحید ندارد درخواست از اولیای الهی برای اجابت خواسته‌ها نیز منافاتی

با توحید ندارد. زیرا پزشک با استفاده از اسباب مادی و اولیای الهی به

واسطه اسباب غیرمادی و به اذن خداوند این کار را انجام می‌دهند.

۳۰- شرک در ربوبیت یعنی علاوه بر خداوند و در کنار او دیگرانی نیز

هستند که تدبیر امور موجودات را بر عهده دارند. اگر کسی در کنار ربوبیت

الهی برای خود و سایر مخلوقات حساب جداگانه باز کند و گمان کند کسی

که می‌تواند مستقل از خداوند، امور را تدبیر کند گرفتار شرک شده است.

۳۱- از آن‌جا که خداوند تنها مالک جهان است، تنها ولی و سرپرست

جهان نیز هست و مخلوقات جز به اذن و اجازه او نمی‌توانند در جهان

تصرف کنند. چنین اذنی به معنی واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست

بلکه خداوند آن شخص را در مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است.

۳۲- اگر جهان چند خدای خالق داشته باشد یعنی هر کدام از این

خدایان ناقص بوده‌اند و نمی‌توانسته‌اند به تنهایی جهان را خلق کنند

یا این‌که هر کدام کمالاتی دارند که دیگری ندارد، به همین دلیل همه

آن‌ها نیازمند خدای بی‌نیاز و کاملی هستند تا نیاز آن‌ها را برطرف کند.

۳۳- ۱) قرآن کریم بیان می‌کند فرزندان یعقوب از پدرشان درخواست

کردند که برای آن‌ها آمرزش طلب کند و او نیز به آن‌ها وعده دعا داد.

۲) قرآن کریم بیان می‌کند استغفار پیامبر ﷺ برای منافقان موثر

نیست بلکه در مورد دیگران موثر است.

۳۴- گزینه «۳»

۳۵- گزینه «۳»

۳۶- گزینه «۴»

۳۷- گزینه «۴»

۳۸- گزینه «۴»

۳۹- گزینه «۲»

۴۰- گزینه «۲»

۱- شرک در ولایت

۲- توحید در ولایت

۳- الف) این آیه به توحید در ربوبیت اشاره دارد.

ب) توحید در ربوبیت نشأت‌گرفته از توحید در ولایت است.

۴- توحید در مالکیت

۵- درست

۶- نادرست (انسان و موجودات تدبیر دارند، ولی تحت تدبیر خداوند هستند).

۷- نادرست (تعریف ارائه‌شده شرک در ربوبیت است).

۸- درست

۹- درست

۱۰- درست

۱۱- درست

۱۲- درست

۱۳- ربّ

۱۴- شرک در خالقیت

۱۵- افزایش طول عمر

۱۶- استغفار

۱۷- ربوبیت

۱۸- ولی

۱۹- ولایت

۲۰- لا اله الا الله

۲۱- توحید یعنی اعتقاد به خدای یگانه، خدا بی‌همتاست و شریکی ندارد.

۲۲- توحید در خالقیت

۲۳- هر کس چیزی را پدید آورد مالک آن خواهد شد.

۲۴- زیرا خداوند تنها مالک جهان است.

۲۵- ربّ یعنی مالک و صاحب‌اختیاری که تدبیر و پرورش را به دست دارد.

۲۶- شرک در خالقیت یعنی چند خدا خالق جهان هستند.

۲۷- با استفاده از اسباب غیرمادی و با اذن خداوند

هستی بخش

حدیث

پیامبر اکرم ﷺ فرمود:

«افضل العبادۃ ادمان التّفکر فی اللّٰه و فی قدرته» برترین عبادت، اندیشیدن مداوم درباره خدا و قدرت اوست.

پیام حدیث

اندیشه، علاوه بر شکوفایی استعداد انسان، برترین عبادت نیز هست.

نیازمندی جهان به خدا در پیدایش

- انسان براساس فطرت خود، خدا را درمی یابد و حضورش را درک می کند.
- استدلال نیازمندی جهان در پیدایش به خداوند:

مقدمه اول: ما و موجودات جهان پدیده هایی هستیم که وجود و هستی مان از خودمان نیست.

مقدمه دوم: هر پدیده ای که وجودش از خودش نیست، برای موجود شدن به پدیدآورنده ای نیازمند است که خودش پدیده نباشد.

شعر

ذات نیافته از هستی، بخش خشک ابّری که بود ز آب تهی
چون تواند که بود هستی بخش
ناید از وی صفت آب دهی

یک موجود فقط در صورتی در وجود خود به دیگری نیازمند نیست که خودش ذاتاً موجود باشد.

نتیجه: ما و همه پدیده های جهان، در پدید آمدن و هست شدن خود به آفریننده ای نیازمندیم که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد. این موجود برتر «خدا» نامیده می شود.

نیازمندی جهان به خدا در بقا

رابطه جهان با خدا مثل رابطه بتا با مسجد نیست؛ چون:

- 1 مسجد از مصالح ساختمانی تشکیل شده، اما مصالح را بتا به وجود نیاورده است.
 - 2 بتا فقط مواد را جابه جا می کند و می چیند.
 - 3 خداوند، خالق همه چیز است، یعنی وجود مصالح و خواص آن همه وابسته به خداست.
- رابطه جهان با خداوند مثل رابطه مولد برق و جریان برق است. هر زمان مولد متوقف شود، جریان برق نیز قطع می شود.
 - موجودات از لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند و این نیازمندی همواره ادامه دارد.

تدبر در قرآن

آیه ۱۵، فاطر

ای مردم، شما به خداوند نیازمند هستید
و خدا است که [تنها] بی نیاز ستوده است.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ
وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾

خلاصه درس‌ها

پیام آیه

۱ انسان در همه چیز، حتی وجودش به خدا نیازمند است. ۲ خداوند چون غنی است، می‌تواند نیازهای همه موجودات را برطرف کند.

آیه ۲۹، رحمن

هر آن چه در آسمان‌ها و زمین است پیوسته از او درخواست می‌کند
او همواره دست‌اندرکار امری است.

﴿يَسْأَلُهُ مِنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾

پیام آیه

۱ موجودات چون پیوسته به خدا نیازمندند، پیوسته از او سؤال دارند و درخواست می‌کنند.
۲ خداوند هر لحظه در حال وجودبخشیدن و انجام خلقت و کاری است و این موضوع، لحظه‌ای قطع نمی‌شود.

آگاهی، سرچشمه بندگی

هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود نیاز به او را بیشتر احساس و عجز و بندگی خود را بیشتر ابراز می‌کند.

افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیاز ← افزایش بندگی

حدیث

پیامبر ﷺ فرمود:

«اللَّهُمَّ لَا تَكُنْ لِى نَفْسَى طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا»
خدایا هیچ‌گاه مرا چشم به هم زدن به خودم وامگذار.

پیام حدیث

اگر انسان نیازمندی‌اش به خدا را درک کند، هیچ‌گاه از او جدا نمی‌شود.

نور هستی

قرآن، رابطه خداوند با جهان هستی را با کلمه «نور» بیان می‌کند.

آیه ۳۵، نور

خداوند نور آسمان‌ها و زمین است.

﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾

- نور چیزی است که خودش پیداست و سبب پیداشدن چیزهای دیگر هم می‌شود.
- خداوند نور هستی است؛ یعنی تمام موجودات «وجود» خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می‌گذارند. پس هر موجودی در حد خودش تجلی‌بخش خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است.

حدیث

حضرت علی رضی الله عنه فرمود:

هیچ چیزی را ندیدم مگر این که خداوند را
قبل و بعد و با آن دیدم.

«مَا رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ
قَبْلَهُ وَبَعْدَهُ وَمَعَهُ»

پیام حدیث

خداوند قبل از وجود شیء، همراه با وجودش آن و پس از نابودی آن شیء همواره هست.

- انسان اگر معرفتی عمیق و والا داشته باشد، با هر چیزی خدا را می‌بیند. این هدفی دسترس به خصوص برای جوانان و نوجوانان است که پاکی و صفای قلب دارند.

ناتوانی انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند

موضوعاتی که می‌خواهیم شناخت پیدا کنیم دو دسته‌اند:

- ۱ موضوعاتی که در محدوده شناخت ما قرار می‌گیرند، مانند گیاهان، حیوانات، ستارگان و کهکشان‌ها.

۲ موضوعاتی که نامحدودند و ذهن ما گنجایش آنها را ندارد، مانند حقیقت خداوند. ما نمی‌توانیم ذات خداوند را بشناسیم، ولی اسماء و صفات او را می‌توانیم بشناسیم.

حدیث

پیامبر ﷺ فرمود:

«تفکروا فی کل شیء
و لا تفکروا فی ذات الله»

در هر چیز تفکر کنید
ولی در ذات خداوند تفکر نکنید.

پیام حدیث

ممنوعیت تفکر در ذات خدا

۲ یگانه بی همتا

○ مهم‌ترین اعتقاد دینی «توحید و یکتاپرستی» است و در اسلام بدون اعتقاد به توحید هیچ اعتقاد دیگری اعتبار ندارد.

توحید و برخی مراتب آن

توحید یعنی اعتقاد به خدای یگانه، یعنی خدا بی‌همتاست و شریکی ندارد. رسول خدا ﷺ از مشرکان خواست با گفتن ﴿لا اله الا الله﴾ دست از شرک و بت‌پرستی بردارند. پس ﴿لا اله الا الله﴾ یک شعار نبود، بلکه التزام به آن زندگی فرد را در رابطه با خدا، خویشتن، خانواده و اجتماع و دیگر مخلوقات تغییر می‌داد.

مراتب توحید

۱- **توحید در خالقیت:** خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است و موجودات همه مخلوق او هستند و در کار آفرینش همتایی ندارد.

آیه ۶۲، زمر

﴿الله خالق کل شیء﴾

خدا آفریننده هر چیزی است.

چرا خداوند تنها خالق جهان است؟

الف) اگر چند خدا باشند که هر کدام خالق بخشی از جهان باشند، یعنی هر کدام محدود و ناقص‌اند و نمی‌توانند کل جهان را خلق کنند.

ب) اگر چند خدا باشند، یعنی هر کدام کمالاتی دارند که مثل کمالات هم نیست. پس نقص‌هایی دارند و باید خدایی که بی‌نقص است، آنها را به وجود آورده باشد.

۲- **توحید در مالکیت:** چون خدا خالق و پدیدآورنده جهان است پس تنها مالک آن است.

آیه ۱۰۹، آل عمران

﴿لله ما فی السماوات
و ما فی الارض﴾

هرآنچه در آسمان‌ها
و هر آنچه در زمین است برای خداست.

۳- **توحید در ولایت:** چون خداوند تنها مالک جهان است تنها ولی و سرپرست جهان نیز هست و مخلوقات، جز به اذن و اجازه او نمی‌توانند در جهان تصرف کنند.

اجازه خداوند به معنی واگذاری ولایت نیست بلکه به معنی آن است که شخص در مسیر و مجرای ولایت الهی قرار گرفته است.

آیه ۲۶، کهف

﴿ما لهم من دونه من ولی
و لا یشرک فی حکمه احدا﴾

آنها هیچ ولی [سرپرستی] جز او ندارند
و او در فرمانروایی خویش کسی را شریک نمی‌سازد.

۴- **توحید در ربوبیت:** رب یعنی مالک و صاحب‌اختیاری که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست. خداوند تنها خالق، مالک و ولی جهان است؛ پس تنها رب هستی می‌باشد. خدا جهان را اداره می‌کند و آن را به سوی مقصدی که برایش معین فرموده، هدایت می‌کند و به پیش می‌برد. توحید در ربوبیت یعنی انسان و تدبیر انسان، همه از آن خدا و تحت تدبیر خداست.

آیه ۱۶۴، انعام

بگو: آیا جز خدا پروردگاری را بطلبم
در حالی که او پروردگار همه چیز است؟ ...

﴿قُلْ اغْبِرِ لِلَّهِ اِبْغِي رَبًّا
وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ...﴾

خالق ← مالک ← ولی ← رب

شُرک و مراتب آن

شُرک یعنی شریک قراردادن برای خداوند

- ۱- **شُرک در خالقیت:** اعتقاد به این که چند خدا جهان را آفریده‌اند.
- ۲- **شُرک در مالکیت:** اعتقاد به این که علاوه بر خدا در کنار خدا دیگران هم مالک بخشی از جهان هستند.
- ۳- **شُرک در ولایت:** اعتقاد به این که علاوه بر خدا و در کنار او دیگران نیز هستند که سرپرستی جهان و حق تصرف در آن را دارند.
- ۴- **شُرک در ربوبیت:** اعتقاد به این که علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگران هم تدبیر امور موجودات را بر عهده دارند.

تدبیر در قرآن

سوره توحید

بگو خداوند یگانه است.
خداوندی که بی‌نیاز است.
نه زاده شده و نه زاییده است.
و هیچ کس هم‌تراز و هم‌پایه او نیست.

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ
اللَّهُ الصَّمَدُ
لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ
﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾

پیام آیات

- ۱ خداوند، یگانه، بی‌همتا و بی‌نیاز است.
- ۲ هیچ کس در وجود هم‌پایه و هم‌تراز خداوند نیست.
- ۳ خداوند هیچ‌گونه نقصی ندارد.

آیه ۱۶، رعد

بگو: پروردگار آسمان‌ها و زمین کیست؟ بگو: خداست.
بگو آیا غیر از او سرپرستانی گرفته‌اید که
[حتی] اختیار سود و زیان خود ندارند؟
بگو آیا نابینا و بینا برابر است؟
آیا تاریکی‌ها و روشنایی برابرند؟
یا آن‌ها شریک‌هایی برای خدا قرار داده‌اند؟
که [آن شریکان هم] مثل خداوند آفرینشی داشته‌اند و در نتیجه این دوا آفرینش بر آن‌ها
مشتببه شده است.
بگو خالق همه چیز خداست،
و او یکتای مقتدر است.

﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ اللَّهُ
قُلْ أَفَأَتَّخِذُكُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ
لَا يَمْلِكُونَ لِنَفْسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا
قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ
أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ
أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ
خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقَ عَلَيْهِمْ
قُلْ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ
وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾

پیام آیه

- ۱ کسی را می‌توانیم به عنوان ولی و سرپرست خود انتخاب کنیم که خالق و مالک همه چیز است.
- ۲ کسی که اختیار سود و زیان خود را ندارد، نمی‌تواند تأثیری در زندگی دیگران داشته باشد.
- ۳ اگر خدایانی بودند که خلقتی مشابه خلقت خدا داشتند، مردم ممکن بود به شک بیفتند.

چند نکته مهم

- ۱ خداوند رابطه علیت را میان پدیده‌های جهان پدید آورده است. برای همین، دعا سبب مغفرت و آمرزش و صدقه موجب دفع بلا است.
- ۲ همان‌گونه که درخواست از پزشک برای درمان بیمار با توحید منافاتی ندارد درخواست از اولیای الهی برای اجابت خواسته‌ها نیز با توحید منافاتی ندارد.
- ۳ عقیده به توانایی پیامبر اکرم ﷺ و اولیای دین ﷺ وقتی موجب شرک است که این توانایی را مستقل و از خود آن‌ها بدانیم اما اگر این توانایی را صرفاً از خدا و به اذن خدا بدانیم، عین توحید است.
- ۴ گروهی از مسلمانان که به تکفیری‌ها معروف شده‌اند، این درخواست را شرک‌آلود می‌دانند. این جریان فکری، خشک و غیرعقلانی است و هر مسلمانی را که مثل آن‌ها نمی‌اندیشد، کافر می‌دانند و کشتن او را واجب می‌دانند.

چند نکته

- ۱ قرآن کریم بارها تأثیر داشتن موجودات گوناگون را یادآوری کرده است.
- مثال: وجود شفا در عسل، معجزه حضرت عیسی ﷺ در زنده کردن پرنده از خاک
- برای قبول توحید در ربوبیت ضرورتی ندارد هرگونه اثر از اشیا یا انسان‌ها را سلب کنیم. می‌توان با قبول اثر مخلوقات، این اثر را از خداوند بدانیم.
- خداوند برای شفا بخشی فقط یک راه [دارو] را قرار نداده است، بلکه از راه‌های معنوی هم شفا امکان‌پذیر است.
- انسان موحد وقتی دارویی مصرف می‌کند و شفا می‌یابد، این اثرگذاری را از خدا می‌داند و او را شکر می‌کند. زمانی هم که بنده‌ای به او احسان می‌کند، هم از آن انسان تشکر می‌کند هم از خداوند.

«من لم یشکر المنعم من المخلوقین، لم یشکر الله عزّ و جلّ»

- ۲ کسی که با ایمان و عمل صالح مراحل کمال را بپیماید، به قرب الهی می‌رسد. نظام خلقت مبتنی بر حق است. هر انسانی که در مسیر بندگی پیش رود، در پیشگاه خداوند منزلت و قدرتی می‌یابد که برتر از قدرتهای طبیعی است. این توانایی جزء قانونمندی الهی و زیبایی نظام هستی است.
- مثال: آصف بن برخیا، وزیر سلیمان در یک لحظه تخت بلقیس را از مسافتی طولانی منتقل کرد.

توحید و سبک زندگی

مقدمه

افکار و اعتقادات هر فرد مهم‌ترین عامل در تعیین هدف‌ها و رفتارهای اوست. هر فردی متناسب با اعتقاداتش، مسیر زندگی خود را انتخاب و بر همان اساس رفتار می‌کند.

بازتاب توحید در زندگی

انسانی که خدا را به عنوان تنها خالق جهان پذیرفته، یک زندگی توحیدی برای خود تنظیم خواهد کرد.

تدبیر در قرآن ۱

آیه ۵۱، آل عمران

همانا خداوند پروردگار من و پروردگار شماست، پس او را بندگی کنید،
[که] این راه راست [و درست] است.

﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ فَاعْبُدُوهُ
هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾

پیام آیه

- ۱ نتیجه اعتقاد به توحید در ربوبیت، توحید در عبادت خداوند است. ۲ راه درست زندگی، بندگی و عبودیت خداست.

شعبه	دین و زندگی ۳	رشته: انسانی	نمونه امتحان نیمسال اول
نمره	kheilisabz.com	مدت امتحان: ۹۰ دقیقه	امتحان شماره (۲)
الف)	۱	آیات، احادیث و ترجمه	ردیف
۰/۵	۰/۵	۱- آیه شریفه ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ﴾ به پرستش خداوند در چه حالتی اشاره دارد؟	
۰/۵	۰/۵	۲- آیه شریفه ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرَ امْتَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا﴾ به کدام سنت الهی اشاره می‌کند؟	
۰/۵	۰/۵	۳- آیه ﴿لَا الشَّمْسُ يَنْبَغِي لَهَا أَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ﴾ بیانگر قضای الهی است یا تقدیر الهی؟	
۰/۵	۰/۵	۴- حدیث شریف «فاعل الخیر خیرٌ منه و فاعل الشرُّ شرٌّ منه» به چه مفهومی اشاره دارد؟	
ب)	۰/۵	درست یا نادرست بودن گزاره‌های زیر را مشخص کنید.	
۰/۵	۰/۵	۵- توحید در ولایت یعنی خداوند جهان را اداره می‌کند و به پیش می‌برد.	
۰/۵	۰/۵	۶- برای این که عمل برای خداوند خالص شود، لازم است نیت انسان نیتی درست باشد.	
۰/۵	۰/۵	۷- قرآن کریم قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها را سنت‌های الهی معرفی می‌کند.	
پ)	۰/۵	جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.	
۰/۵	۰/۵	۸- نام دیگر امداد خالص الهی برای بندگان خالص، است.	
۰/۵	۰/۵	۹- انسان خداشناس می‌داند که فقط با زندگی در یک به پشتوانه علم و قدرت الهی امکان انتخاب، حرکت و فعالیت دارد.	
۰/۵	۰/۵	۱۰- در انجام هر عمل باید نیت درونی و قلبی انسان الهی باشد که به آن می‌گویند.	
۰/۵	۰/۵	۱۱- افزایش خودشناسی سبب درک بیشتر انسان به خدا می‌شوند.	
ت)	۰/۵	به سؤالات زیر، پاسخ کوتاه دهید.	
۰/۵	۰/۵	۱۲- توحید در ولایت به چه معناست؟	
۰/۵	۰/۵	۱۳- حُسن فعلی را تعریف کنید.	
۰/۵	۰/۵	۱۴- کدام سنت الهی سبب بروز استعدادها و فعلیت یافتن آن‌ها می‌شود؟	
۰/۵	۰/۵	۱۵- چه موضوعاتی در محدوده شناخت ما قرار می‌گیرند؟	
ث)	۱	اصطلاحات زیر را تعریف کنید.	
۱	۱	۱۶- توحید در خالقیت	
		۱۷- سنت توفیق الهی	
ج)	۱	به سؤالات زیر پاسخ تشریحی دهید.	
۱/۵	۱/۵	۱۸- مقدمه دوم استدلال نیازمندی جهان به خداوند در پیدایش را بنویسید.	
۱/۵	۱/۵	۱۹- انسان موحد و مشرک چه تفاوتی دارند؟	
۱	۱	۲۰- چه چیزهایی زمینه‌ساز شکوفایی اختیار هستند؟	
۱	۱	۲۱- میان ایمان به خداوند و اخلاص چه رابطه‌ای وجود دارد؟	
۱	۱	۲۲- نیازمندی جهان به خداوند در بقا به چه معناست؟	
۱۶		جمع نمرات	

نمونه امتحان نیم سال دوم	رشته: انسانی	دین و زندگی ۳	خوبتر
ردیف	امتحان شماره (۴)	مدت امتحان: ۹۰ دقیقه	kheilisabz.com
الف	آیات، احادیث و ترجمه		
۱	۱- آیه شریفه ﴿قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِنَفْسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا﴾ به کدام شرک اشاره دارد؟		
۱	۲- هر کدام از آیات زیر به کدام یک از معیارهای جامعه و تمدن اسلامی اشاره می کند؟ الف) ﴿مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمَلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ ب) ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾		
۰/۵	۳- حدیث شریف «أَنَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ كَمَا زِيدَ فِي إِيْمَانِهِ زِيدَ فِي بَلَاءِهِ» به کدام سنت الهی اشاره می کند؟		
ب	جملات درست یا نادرست را مشخص کنید.		
۰/۵	☒	☒	۴- اعتقاد به قضا و قدر مانع تحرک و عمل انسان است.
۰/۵	☐	☐	۵- گناهان به یک میزان روح و قلب آدمی را تخریب می کند.
۰/۵	☐	☐	۶- با گرویدن مردم به اسلام، خانواده کانون رشد فضایل اخلاقی، دوستی و مودت گردید.
۰/۵	☐	☐	۷- در جامعه زمان رسول خدا ﷺ شعر می سرودند و این اشعار در مورد امور جامعه بود.
پ	جاهای خالی را با کلمات مناسب پر کنید.		
۰/۵	۸- موجودات در مرحله پیدایش و به خداوند نیازمند هستند.		
۰/۵	۹- اطلاعات از رسول خدا ﷺ و جانشینان آن حضرت لازمه است.		
۰/۵	۱۰- حالت تدریجی در حرکت به سوی عذاب الهی را سنت می خوانند.		
۰/۵	۱۱- اولین آیاتی که بر رسول خدا ﷺ نازل شد، درباره و بود.		
ت	به سوالات زیر، پاسخ کوتاه دهید.		
۰/۵	۱۲- کسی که فکر کند مستقل از خداوند می تواند آموزش را تدبیر کند، گرفتار چه شرکی شده است؟		
۰/۵	۱۳- ویژگی ها و روابط میان موجودات بیانگر کدام یک از موارد تقدیر یا قضای الهی است؟		
۰/۵	۱۴- گذر از عصر جاهلیت به عصر اسلام، نیازمند چه تغییر و تحولی است؟		
۰/۵	۱۵- نمونه بارز حق ستیزی و زورگویی را امروزه در کجا می توان دید؟		
ث	احکام		
۰/۵	۱۶- احکام موارد زیر را بنویسید. (واجب کفایی - مستحب - مکروه - حرام)		
۰/۵	الف) تولید سایتها در شبکه اینترنت با محتوای مبتذل اخلاقی		
۰/۵	ب) فراهم کردن امکانات ورزشی برای دوری از فساد		
۰/۵	پ) شرط بندی در بازیها و ورزشهای معمولی		
ج	اصطلاحات زیر را تعریف کنید.		
۱	۱۷- اخلاص در بندگی		
۱	۱۸- صفت توفیق الهی		
۱	۱۹- توبه اجتماعی		
چ	به سوالات زیر پاسخ تشریحی دهید.		
۱/۵	۲۰- از مراحل توبه، جبران حقوق مردم را شرح دهید.		
۱/۵	۲۱- سه نمونه از تأثیر اعمال انسان در زندگی او را بنویسید.		
۲	۲۲- با نگاه واقع بینانه در مورد دعوت به حق و عدالت چگونه باید رفتار کنیم؟		
۲	۲۳- دو نکته از وظایف مردم و مسئولین در مورد عرصه اقتصاد را بنویسید.		
۲۰	جمع نمرات		

خبرنگار	دین و زندگی ۳	رشته: انسانی	پاسخ‌نامه امتحان نیم‌سال اول
نمره	Kheilisabz.com		امتحان شماره (۲)
	<p>الف) آیات، احادیث و ترجمه</p> <p>۱- «این آیه پرستش خداوند را از سوی انسان‌هایی که شک و تردید به خدا دارند بیان می‌کند.»</p> <p>۲- سنت «سبقت رحمت بر غضب»</p> <p>۳- آیه شریفه بیانگر تقدیر الهی است.</p> <p>۴- این حدیث به برتری نیت و حُسن فاعلی بر شکل عمل و حُسن فعلی اشاره دارد.</p>		
	<p>ب) درستی یا نادرستی</p> <p>۵- نادرست، «این تعریف مربوط به توحید در ربوبیت است.»</p> <p>۶- درست</p> <p>۷- درست</p>		
	<p>پ) جای خالی</p> <p>۸- توفیق الهی</p> <p>۹- جهان قانونمند</p> <p>۱۰- حسن فاعلی</p> <p>۱۱- فقر و نیاز</p>		
	<p>ت) پاسخ کوتاه</p> <p>۱۲- خداوند تنها مالک جهان است، پس تنها ولی و سرپرست جهان است و تنها او می‌تواند در جهان تصرف کند.</p> <p>۱۳- حسن فعلی یعنی عمل، مطابق با شیوه‌ای انجام شود که خداوند دستور داده است.</p> <p>۱۴- سنت امتحان یا ابتلاء</p> <p>۱۵- موضوعاتی را انسان می‌تواند بشناسد که محدود باشند و ذهن ما گنجایش آن‌ها را داشته باشد.</p>		
	<p>ث) اصطلاحات</p> <p>۱۶- توحید در خالقیت یعنی خدا تنها مبدأ و خالق جهان است، موجودات همه مخلوق او هستند و در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد.</p> <p>۱۷- سنت توفیق الهی امداد خاص خدای متعال نسبت به آنان است که با نیت پاک قدم در راه حق گذارند و سعادت جهان آخرت و رضایت پروردگار را هدف خود قرار می‌دهند.</p>		
	<p>ج) پاسخ تشریحی</p> <p>۱۸- هر پدیده‌ای که وجودش از خودش نباشد برای موجود شدن نیازمند دیگری است. یک موجود فقط در صورتی برای موجود بودن به دیگری نیازمند نیست که ذات و حقیقتش مساوی با موجود بودن باشد و نیستی در او راه نداشته باشد که در این صورت دیگر پدیده نیست و خودش همواره هست.</p> <p>۱۹- انسان موحد فقط خدا را می‌پرستد و او را اطاعت می‌کند. در مقابل انسان مشرک به جای تبعیت از خداوند و کسب رضایت او، از هوای نفس خود یا دیگران اطاعت می‌کند و کارهایش برای رسیدن به خواسته‌های نفسانی است.</p> <p>۲۰- (۱) اعتقاد به خداوند حکیم باعث می‌شود که هر چند انسان خودش از شناخت علت بسیاری از حوادث و رخدادهای جهان عاجز باشد ولی بداند هر رخدادی دلیل و علتی دارد. (۲) در نتیجه اعتقاد به خدایی حکیم، انسان خداشناس می‌داند فقط با زندگی در یک جهان قانونمند که پشتوانه آن علم و قدرت خداست وی امکان حرکت و فعالیت دارد.</p> <p>۲۱- اگر به خود نظر کنیم درمی‌یابیم که پدیده‌ای هستیم که وجود و هستی ما از خود ما نیست، اشیای پیرامون ما هم همین هستند و وجودشان از خودشان نیست. انسان و موجودات جهان پدیده‌هایی هستند که در وجود به خودشان متکی نیستند.</p> <p>۲۲- هستی موجودات به خداوند وابسته است. رابطه وجود ما با وجود خداوند مانند رابطه پرتوهای نور با منبع آن است. همان‌طور که اگر خورشید نورافشانی نکند، دیگر پرتو نوری نیست؛ اگر خداوند هستی‌بخشی نکند دیگر موجودی در جهان باقی نخواهد ماند.</p>		

	دین و زندگی ۳	رشته: انسانی	پاسخنامه امتحان نیمسال دوم
نمره	kheilisabz.com	امتحان شماره (۴)	
	(ب) علم و خردورزی	الف) آیات، احادیث و ترجمه ۱- شرک در ولایت ۲- الف) معیار توحید - معاد ۳- سنت ابتلاء یا امتحان الهی	
		ب) درستی یا نادرستی ۴- نادرست، «اعتقاد به قضا و قدر الهی به انسان تحریک می‌بخشد.» ۵- نادرست، «میزان تخریب گناهان در روح و ذهن انسان متفاوت است.» ۶- درست ۷- نادرست، «اشعاری که در جاهلیت سروده می‌شد، در مورد امور سطحی جامعه بود.»	
	۹- توحید در عبادت ۱۱- دانش و آموختن	پ) جای خالی ۸- بقا ۱۰- استدراج	
	۱۳- تقدیر الهی ۱۵- فلسطین اشغالی	ت) پاسخ کوتاه ۱۲- شرک در ربوبیت ۱۴- تغییر در نگرش انسان‌ها و تحول در شیوه زندگی	
	(پ) حرام	(ب) مستحب	ث) احکام ۱۶- الف) حرام
	ج) اصطلاحات ۱۷- شخص اندیشه و دل خود را جایگاه خدا کند و عملش را فقط برای رضای خداوند و همان‌گونه که او دستور داده است، انجام دهد. ۱۸- امداد خاص خداوند نسبت به آنان که با نیت پاک قدم در راه حق می‌گذارند و سعادت جهان آخرت و رضایت پروردگار را هدف خود قرار می‌دهند، توفیق الهی نام دارد. ۱۹- اگر جامعه در برخی از ابعاد از مسیر توحید و اطاعت خداوند خارج شود، نیازمند بازگشت به مسیر توحید و اصلاح، یعنی نیازمند توبه اجتماعی است.		
	چ) پاسخ تشریحی ۲۰- توبه‌کننده باید بکوشد اگر ستمی بر مردم کرده است، آن را جبران کند و حقوق مادی و معنوی آن‌ها را در حد توان ادا کند و رضایت صاحبان حق را به دست آورد و اگر به آنان دسترسی ندارد به نیابت آنان صدقه دهد و برایشان دعای خیر و طلب آمرزش کند. ۲۱- (۱) صلۀ رحم و محبت به خویشان و دادن صدقه عمر را افزایش می‌دهد. (۲) قطع رحم و بی‌محبتی به خویشان عمر را کاهش می‌دهد. (۳) ظلم به دیگران و افزایش گناه آثار زیان‌باری از جمله نزول بلا و عدم استجاب دعا در پی دارد. ۲۲- اگر واقع‌بینانه نگاه کنیم درمی‌یابیم که دعوت به حق و عدالت را نباید منحصر به صحبت و شعار کنیم، بلکه برای تحقق سخن حق باید برنامه‌ریزی کرد، قیام نمود و شرایطی فراهم کرد تا موانع حق و حق‌پرستی از جامعه خود و جهان زدوده شود. ۲۳- (۱) مسئولین کشور باید اقتصاد را به گونه‌ای مدیریت کنند که سه هدف محقق شود: اول استقلال اقتصادی و عدم سلطه و نفوذ بیگانگان، دوم پیش‌روی به سوی عدالت و قسط و کاهش فاصله طبقاتی، سوم حرکت به سوی آبادانی و عمران در عین دوری از دنیازدگی و تجمل‌گرایی (۲) بکوشیم که رزق و روزی حلال به خانه بیاوریم و از همه‌اموری که سبب ناپاک‌شدن روزی ما می‌شود، مانند تولید کالا با کیفیت پایین و فریبکاری در معامله، خودداری کنیم.		